

DIAMAS

Developing Institutional Open Access
Publishing Models to Advance
Scholarly Communication

Regionalna radionica za urednike i izdavače znanstvenih časopisa u otvorenom pristupu

1. ožujka 2024.

12.00-13.30

Online

The DIAMAS project has received funding from the
European Union's HORIZON-WIDERA-2021-ERA-01 grant

 Funded by
the European Union

Pregled

- Nekoliko pitanja za vas
- O OPERAS zajednici i projektu DIAMAS
- Rezultati ankete, stanje, izazovi
 - Općeniti/uvodni podaci
 - Kvaliteta uredničkog rada (Jadranka)
 - Tehnički aspekti izdavanja časopisa (Milica)
 - Vidljivost objavljenih sadržaja, indeksiranje i metrički pokazatelji (Iva).
- Preporuke - Proširivi standard kvalitete za institucijsko izdavaštvo u otvorenom pristupu (EQSIP v. 2.3)
- Vaša pitanja i odgovori

OPERAS zajednica i projekt DIAMAS

OPERAS zajednica

<https://operas-eu.org/>

OPERAS je europska istraživačka infrastruktura za razvoj otvorene znanstvene komunikacije u društvenim i humanističkim znanostima.

Misija: koordinirati i objediniti resurse u Europi kako bi se učinkovito odgovorilo na potrebe znanstvene komunikacije europskih istraživača u području SSH.

#OPERAS2024

[Read more](#)

▶ **Opening Collaboration
for Community-Driven
Scholarly Communication**

OPERAS
CONFERENCE 2024
April 24–26, Zadar, Croatia

OPERAS PLUS

Funded by
the European Union

University of Zadar
Department of Business
Information Systems

i **What is OPERAS?**

Find out more about the Research Infrastructure, our mission, and vision

[About](#)

Voices from the community

What's going on in the OPERAS community?

[Watch videos from the community](#)

Services

Service descriptions Discovery, Certification, Metrics, Publishing Service Portal, Research for Society, Future

[Read more](#)

Bookshelf

All publications in the OPERAS community @Zenodo

[Read more](#)

Join OPERAS

How to join us? Get part of the community!

[Read more](#)

Work with us

Calls and Job Opportunities

[Read more](#)

OPERAS Newsletter

[Subscribe](#)

Projekti na kojima radimo

Projekt DIAMAS (Developing Institutional Open Access Publishing Models to Advance Scholarly Communication)

- 36 mjeseci, 2022-2025
- Horizon Europe
- €3m
- 23 organizacije iz 12 europskih zemalja

Projekt DIAMAS

Razlozi pokretanja

Ranija istraživanja pokazala su probleme sa strukturom OA izdavaštva
„Široki arhipelag relativno malih časopisa koji služe različitim zajednicama” Bosman, J., Frantsovåg, J. E., Kramer, B., Langlais, P.-C., & Proudman, V. (2021.). Studija OA dijamantnih časopisa. 1. dio: Nalazi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.4558704>

Dijamantni OA važan dio institucijskog izdavaštva

DIAMAS se fokusira na institucijsko izdavaštvo

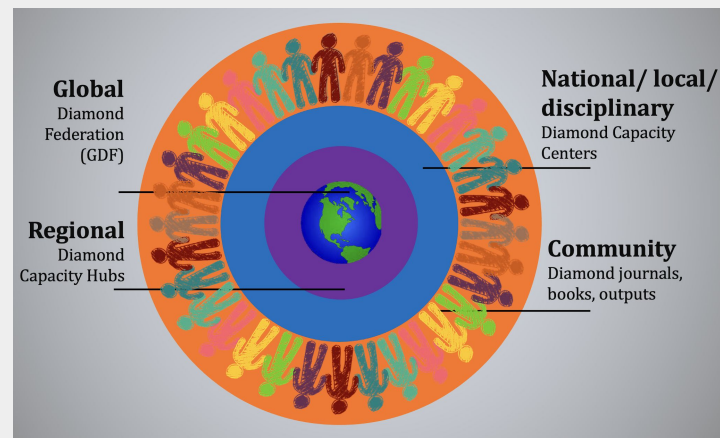

Ciljevi DIAMAS projekta

- Osigurati **usuglašen, kvalitetan i održiv ekosustav znanstvene komunikacije** koji će omogućiti da otvoreni pristup postane standardna praksa u znanstvenom izdavaštvu u okviru Europskog istraživačkog prostora.
- **Izgradnja zajednice, usluga i netehničke infrastrukture** za institucijske izdavače i/ili osiguravatelje usluga (IPSP)
- **Zajednički standardi, smjernice i najbolje prakse** ugrađene u Proširivi standard kvalitete institucijskog izdavaštva (*Extensible Quality Standard for Institutional Publishing - EQSIP*).

Izgradnja centara osnaživanja vještina i kompetencija

Unaprjeđivanje uredničkog rada, primjena međunarodnih standarda i smjernica kvalitete, osiguravanje vlasništva nad sadržajem, učinkovito korištenje alata...

Dijamantni OA

Fokus na modelu objavljivanja koji ne naplaćuje autorima i čitateljima

- Južna Amerika - SciELO (1654 journals), Redalyc-Amelica (1580 journals)
- Azija - Relawan Jurnal (Indonesia) (20.000 journals)
- Afrika: African Journals Online (AJOL) (600 journals)
- Sjeverna Amerika: Érudit (Quebec, 343 journals), eScholarship (California, 94 journals)

Rezultati ankete

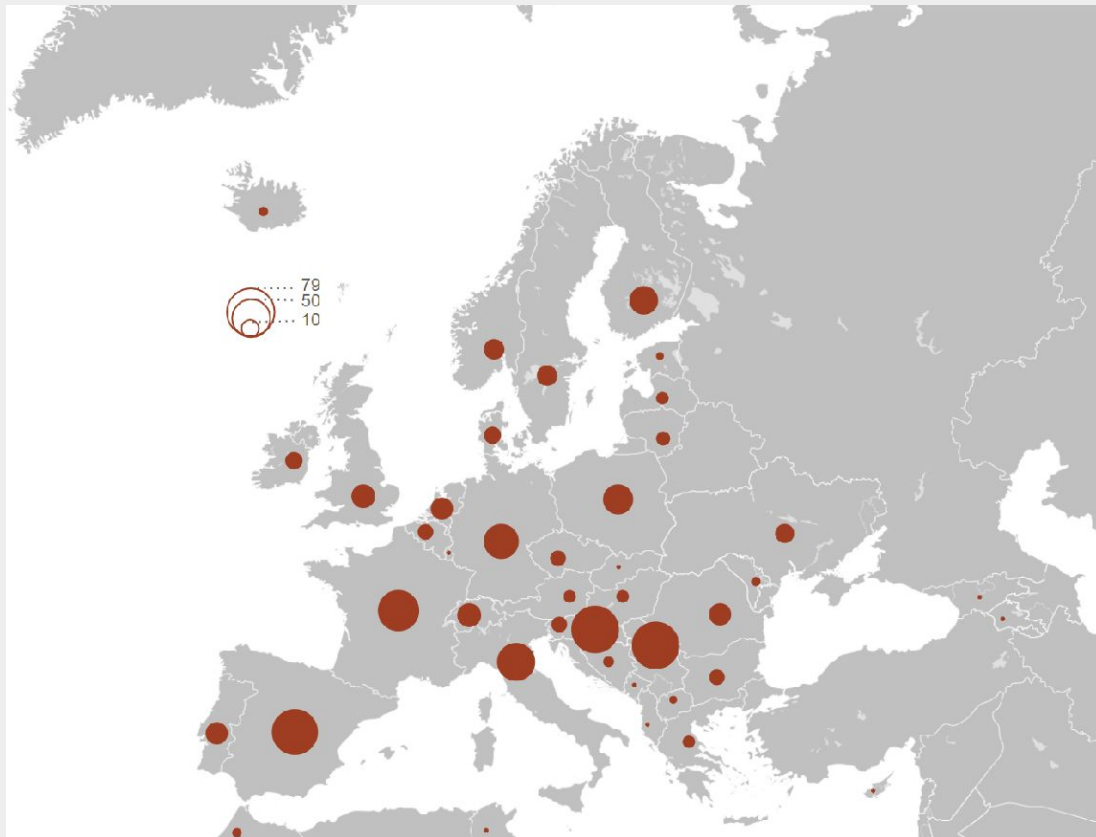
Pitanja

1. Uvodna pitanja - identifikacija: važno je saznati tko popunjava upitnik
2. Uvodna pitanja - opće značajke: demografija
3. **Financiranje** - opis modela financiranja: ključne informacije za procjenu održivosti
4. **Vlasništvo i upravljanje** - informacije o tome tko kontrolira izdavaštvo i odlučuje o budućem razvoju
5. **Otvoreni pristup i otvorene znanstvene prakse** - pružanje uvida u raznolikost i brzinu prihvaćanja različitih OA/OS praksi
6. **Urednička kvaliteta, urednički menadžment i znanstvena čestitost** - pružanje uvida u niz poduzetih pristupa
7. **Učinkovitost tehničkih usluga** - važne informacije za prepoznavanje potencijalnih područja gdje je potrebna dodatna podrška ili promicanje
8. **Vidljivost, uključujući indeksiranje** - poznato je kao jedno od najizazovnijih pitanja za (manje) izdavače
9. **Jednakost, različitost, uključenost i pripadnost** (EDIB): višejezičnost, rodna jednakost, dostupnost - sve važniji elementi izdavačkog sustava

685 odgovora IPSP-a iz 43 zemlje (najviše iz Srbije, Hrvatske, Španjolske, Francuske i Italije)

Regija	n	%
Južna Europa	322	47.0
Zapadna Europa	153	22.3
Sjeverna Europa	114	16.6
Istočna Europa	87	12.7
Sjeverna Afrika	4	0.6
Jugozapadna Azija	2	0.3
Ostatak svijeta	2	0.4

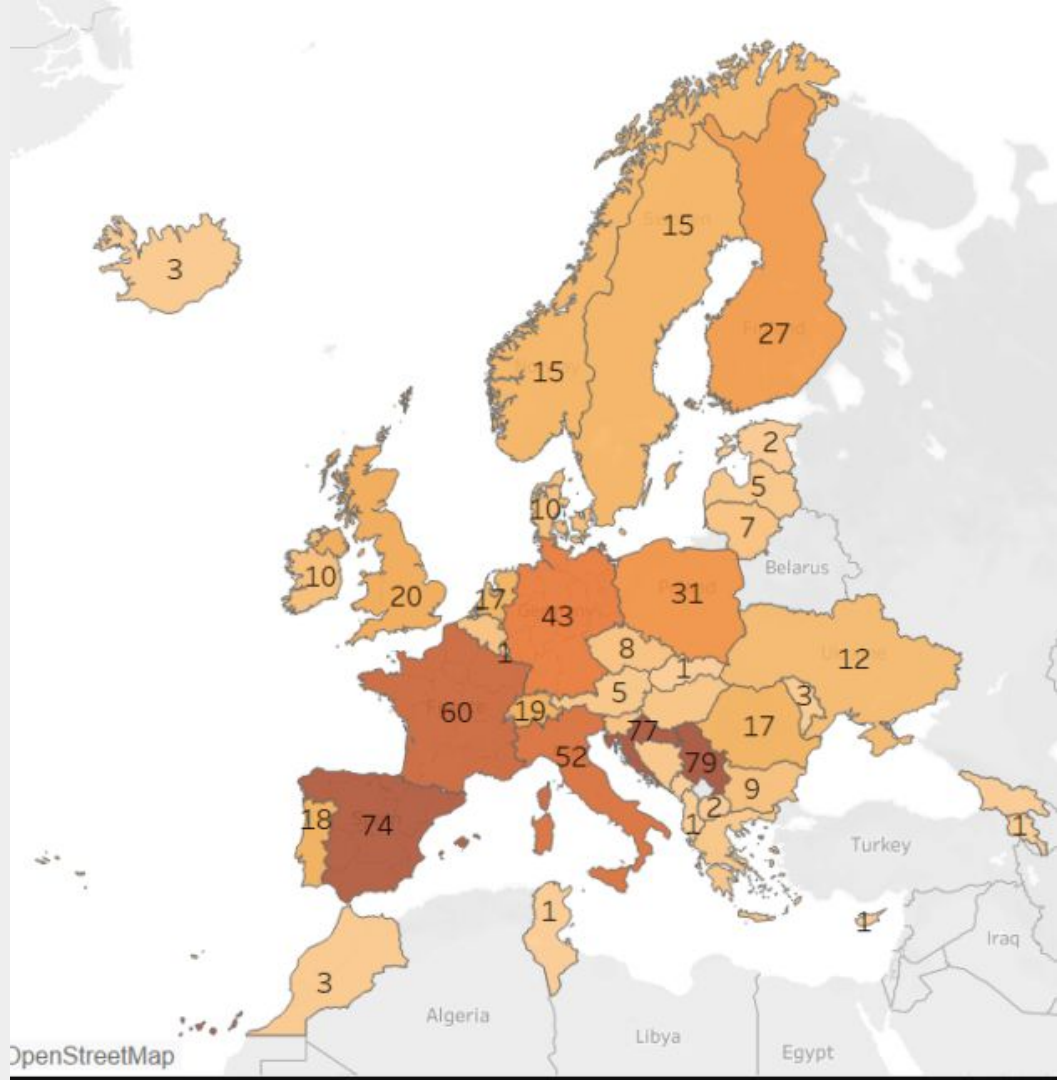
Područje	n	%
Poljoprivredne znanosti	82	12.0
Inženjerstvo i tehnologija	163	23.9
Humanističke znanosti	369	54.2
Biomedicina i zdravstvo	146	21.4
Multidisciplinarni	308	45.2
Prirodne znanosti	183	26.9
Neakademske sadržaji	41	6.0
Društvene znanosti	376	55.2

*Institucijsko izdavaštvo - izdavaštvo akademskih organizacija čiji je glavni cilj i opseg izvođenje, financiranje ili promicanje praksi istraživanja. Primjeri toga su organizacije koje provode istraživanja, organizacije koje financiraju istraživanja, učena/znanstvena/strukovna društva, (nacionalne) akademske i neprofitne zaklade, uključujući akademske zajednice i (skupine) urednika koje posjeduju časopise.

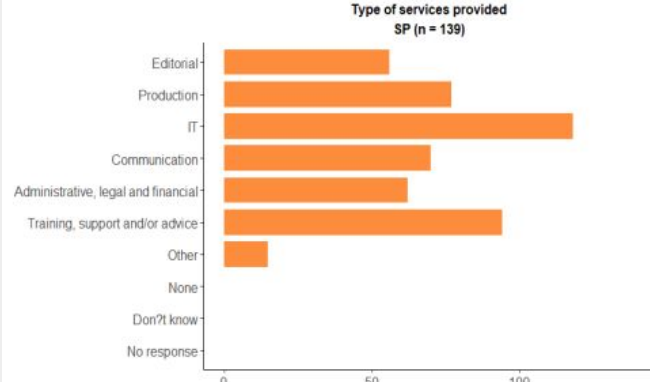
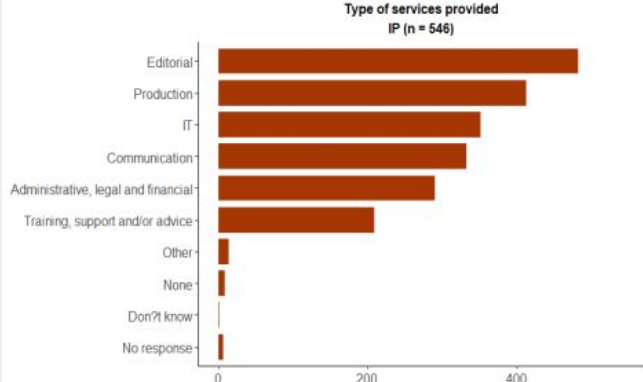
Zemlje iz regije

	Poslano	Odgovori
Bosna i Hercegovina	65	4
Crna Gora	59	1
Hrvatska	251	77
Kosovo	8	0
Makedonija	46	2
Slovenija	122	8
Srbija	280	79

Što smo saznali iz rezultata?

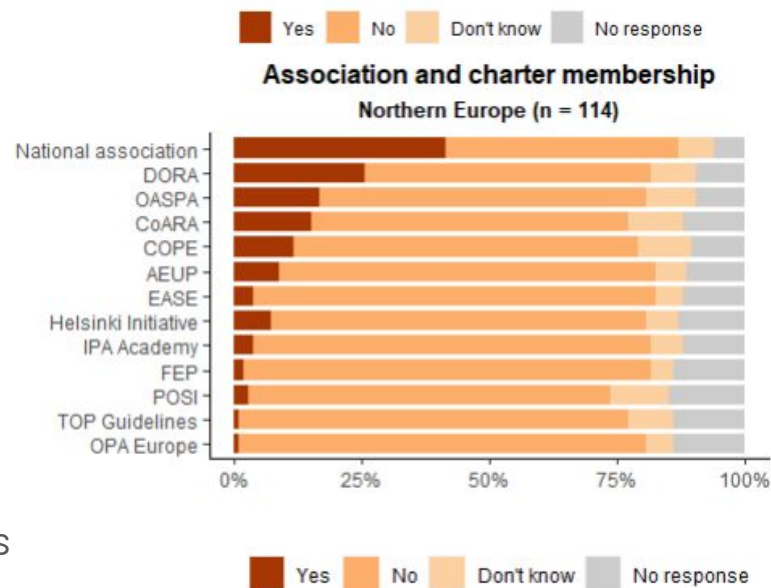
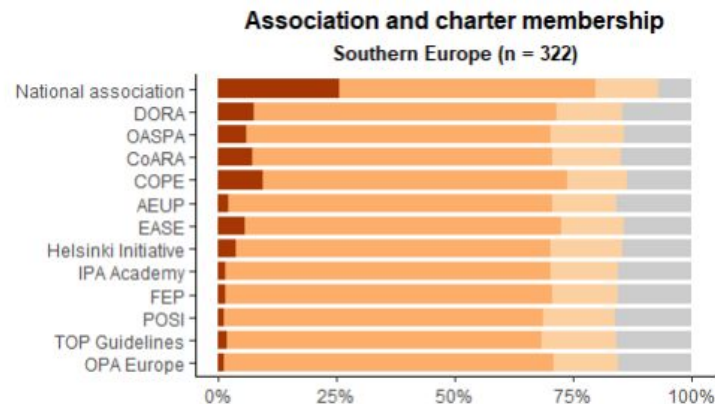
- Teškoće pri samo-identificiranju: IP (Institutional Publisher) vs. SP (Service Provider) - $\frac{3}{4}$ identificiralo se kao IP, a $\frac{1}{4}$ kao SP
- 9 od 10 ispitanika slijedi izdavačke modele otvorenog pristupa (OA)
- Velike razlike među zemljama (manje među regijama) – iznimna važnost organizacije izdavačkih aktivnosti na nacionalnoj razini
 - Podrška i administrativne strukture
 - Mreže i organizacija
 - Mogućnosti financiranja
- 94% objavljuje časopise, većinom <5, većinom <50 radova
- OJS (62%) plus 14 drugih sustava koji podupiru izdavačke procese
- Većina ima budžet <50k

Za 44% ispitanika članarine u međunarodnim organizacijama predstavljaju izazov

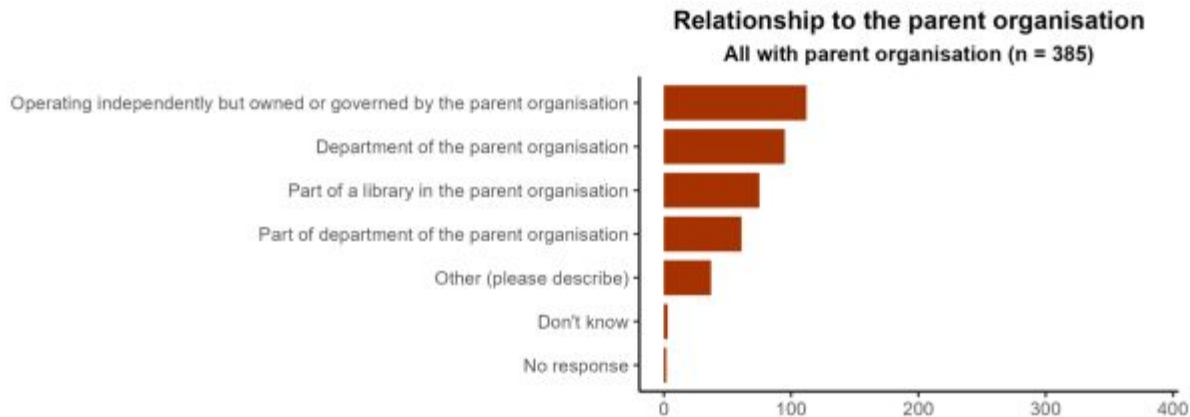
Što smo saznali iz rezultata?

- Declaration on Research Assessment (DORA)
- Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA)
- Coalition for Advancing Research Assessment (CoARA)
- Committee on Publication Ethics (COPE)
- Association of European University Presses (AEUP)
- European Association of Science Editors (EASE)
- Helsinki Initiative on Multilingualism in Scholarly Communication
- Federation of European Publishers (FEP)
- Principles of Open Scholarly Infrastructure (POSI)
- Transparency and Openness Promotion (TOP) Guidelines
- Online Publishers Association Europe (OPA Europe)

Što smo saznali iz rezultata?

- >2/3 ispitanika su nekomercijalne javne institucije
- ≈60% je dio nadređene organizacije
- Snažna usmjerenost na podršku ustanova (financije i *in-kind* doprinosi) i volonterski rad
- 31% oslanja se na prodaju (većinom tiskane inačice)
- Dijamantni model je najzastupljeniji
- APC model koristi 19%
- 70% smatra korisnim suradnju u cilju smanjivanja troškova

Pitanja?

jadranka.stojanovski@irb.hr

Kvaliteta uredničkog rada

Rezultati ankete i preporuke

Pitanja

- Odgovornosti i zadaci uredništva
- Urednička kvaliteta i smjernice
- Vrste recenzija
- Politike znanstvene čestitosti

Rezultati

- Većina institucija sudjeluje u izboru urednika, uređivačkih odbora, recenzenata (?), organizaciji uređivačkog rada
- Većina institucija ima politike znanstvene čestitosti (posebno u Istočnoj i Južnoj Europi)
- Većina primenjuje neki oblik anonimne recenzije
- Nešto više od polovine provjerava sličnost rukopisa (plagiranje)

Uredničko upravljanje (menadžment)

- IPSP-ovi su uključeni u uredničko upravljanje. Njihova glavna uloga je odrediti **strateški smjer publikacije i podržati učinkovito poslovanje** u svim fazama izdavanja. Zajedno s uredničkim odborima mogu oblikovati **opseg, misiju i ciljeve**, vodeći računa o čitateljskoj publici i općem položaju publikacije u znanstvenoj i izdavačkoj zajednici.
- Kako bi se osigurala održivost, IPSP-ovi su odgovorni za osiguranje proračuna i raspodjelu resursa, zapošljavanje i upravljanje članovima uredničkog odbora te osiguravanje prostora, opreme, infrastrukture i alata potrebnih za urednički rad. Oni se brinu za pravne i etičke aspekte, pružajući nadzor i smjernice.
- Uključenost IPSP-ova u uređivačko upravljanje može ugroziti neovisnost i autonomiju uredničkog tima, što je bitno za njegovanje integriteta i vjerodostojnosti znanstvenih publikacija. Kako bi se izbjegli mogući sukobi interesa, proces recenziranja i odabir sadržaja trebaju provoditi isključivo urednička tijela. Potrebno je imati jasno definirane uloge, sve odluke donositi suradnički i transparentno te sklopiti formalni dogovor poštujući uređivačku neovisnost.

Uredničko upravljanje (menadžment)

- 70% IPSPova uključeno je u uredničko upravljanje (oprez!)

	n	%
Recruiting and managing the editorial board members	364	79.6
Coordinating the peer review process	359	78.6
Monitoring the peer review process	357	78.1
Sourcing reviewers	343	75.1
Performing basic checks on adherence with the authors' and reviewers' guidelines	337	73.7
Performing basic checks regarding adherence with the scope of the publication	334	73.1
Performing basic checks on ethical consent	281	61.5
Plagiarism scan/Automated similarity checking	241	52.7
Other (please specify)	12	2.6
No tasks in the editorial management	10	2.2

N = 457 of 685; multiple answer question; source: DIAMAS survey - Q31.1(all).

Urednička tijela - preporuke

- **Urednička neovisnost.** Glavni urednici i/ili uredništvo snose punu odgovornost za cjelokupni urednički sadržaj svakog časopisa koji izdaje IP.
- **Transparentnost uredništva.** Časopisi imaju jasno definiran i javno objavljen sastav i ustroj uredništva uključujući: imena članova uredništva i njihovu pripadnost; njihove uredničke funkcije i uloge; njihove PID-ove i poveznice na njihove institucijske profile.
- **Komunikacija između časopisa i IP-a.** Postoje uspostavljene procedure koje olakšavaju komunikaciju između uredništva svakog pojedinog časopisa i IP-a. Ovi postupci imaju za cilj usuglašavanje o političkim, komercijalnim ili drugim incidentima koji bi mogli ugroziti znanstveni kredibilitet publikacije.

Urednička tijela - preporuke

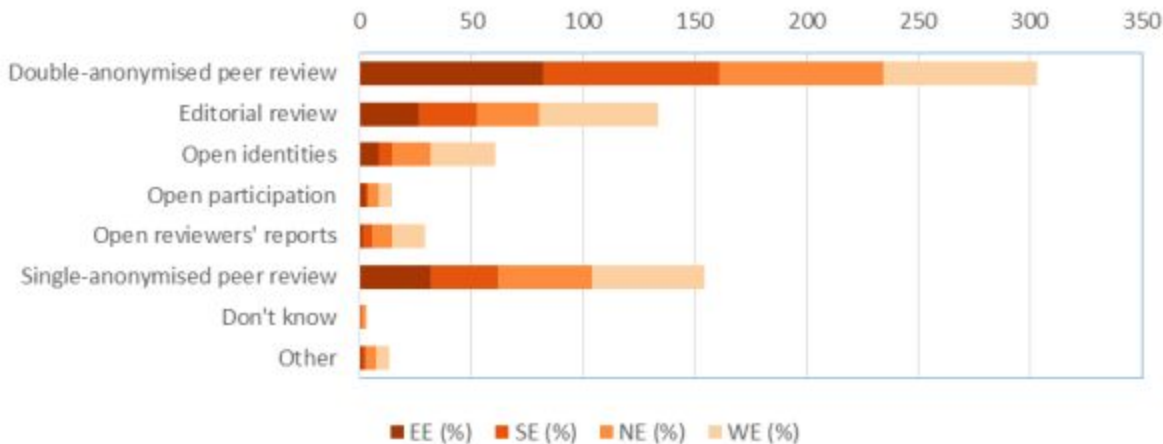
- **Vještine/trening.** IP podržava i/ili osigurava kontinuiranu obuku i edukaciju urednika časopisa, autora i drugih dionika, što je ključno za snalaženje u okruženju znanstvene komunikacije koje se brzo mijenja. IP promiče visokokvalitetne, uključive i utjecajne prakse akademskog objavljivanja podržavajući dionike u stjecanju znanja i vještina potrebnih za prilagodbu tehnološkim, etičkim i političkim promjenama te načelima otvorene znanosti.
- **Angažiranje dionika.** IP podržava i potiče angažman svojih dionika u inicijativama, zajednicama i udrugama koje promiču visokokvalitetne izdavačke prakse i načela otvorene znanosti.

Recenzijski postupak

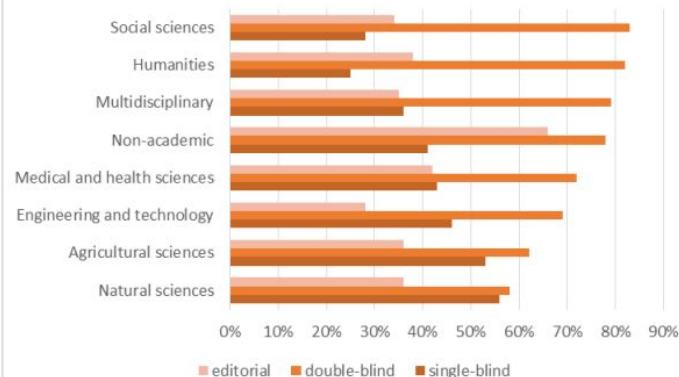
Types of peer review in use

Type of peer review comparison between European regions

Peer review type across disciplines

Recenzijski postupak - preporuke

- **Recenzijski postupak.** IP jamči da će svi predani rukopisi prije i/ili nakon objavljivanja proći rigorozan proces evaluacije koji je u skladu s prihvaćenom praksom u relevantnoj disciplini. Ovaj postupak ocjenjivanja uključuje recenziju više od jedne kompetentne osobe koja nije u sukobu interesa s autorom(ima).
- **Politika i postupci recenzije.** IP jamči da su postupci evaluacije ili recenzije (interne i vanjske) opisani na web stranicama časopisa, naznačujući vrstu recenzije, te navodeći očekivane zadatke recenzenata.
- **Nedostatak endogenosti.** IP jamči da se rukopisi neće recenzirati u zatvorenom krugu ljudi koji se dobro poznaju ili rade u istoj instituciji ili će se takvi slučajevi minimalizirati. IP također proaktivno naglašava kada član uredništva objavljuje u vlastitom časopisu i kako se izuzeo iz uobičajenog uredničkog procesa i procesa recenziranja, pružajući te informacije na razini članka za relevantne članke. Formalni postupak izuzeća također je opisan u uređivačkoj politici kako bi se lakše upravljalo potencijalnim sukobom interesa urednika ili recenzenta i izbjeglo dobivanje povlaštenog tretmana.

Recenzijski postupak - preporuke

- **Otvoreni recenzijski postupak.** Recenzenti imaju mogućnost objavljivanja i/ili potpisivanja svojih recenzija pri čemu su izvješća recenzenata javno dostupna čitateljima.
- **Autorska prava drugih suradnika.** IP jamči da recenzenti i drugi suradnici imaju autorska prava na svoje recenzije i doprinose, te da urednička tijela i institucije zadržavaju vlasništvo nad prijepiskom i podacima na online sustavu za prijave radova.
- **Priznanje recenzentima.** IP jamči da svi njegovi časopisi redovito objavljuju popis recenzenata (uz njihovu suglasnost), najmanje svake tri godine.
- **Poticaji i nagrade.** IP ima politiku poticaja i nagrađivanja dostupnu svim svojim časopisima koja jamči prepoznavanje rada recenzenata i urednika kao akademske aktivnosti.

Urednička kvaliteta

- U kojoj su mjeri IPSP-ovi odgovorni za kvalitetu objavljenih sadržaja?
- Osiguravaju li časopisi upute za autore i recenzente?

	Quality criteria/compliance (n)	%	Guidelines/ instructions (n)	%
Yes	491	74.3	448	91.4
No	134	20.3	31	6.3
Don't know	36	5.4	11	2.2

N = 661 of 685; single answer question; source: DIAMAS survey - Q32 (all).

Urednička kvaliteta – preporuke

- **Upute za autore.** Časopisi imaju jasne i javno dostupne smjernice za autore, koje sadržavaju informacije o:
 - načinu predaje rukopisa;
 - formatima datoteka;
 - dodatnim materijalima i prihvaćanju podatkovnih datoteka;
 - smjernicama za oblikovanje rukopisa za ispravnu pripremu naslova, sažetka, ključnih riječi, profesionalne pripadnosti i bibliografskih referenci/korištene literature;
 - uređivački proces nakon prijave rada: kriteriji za prihvaćanje ili uređivački tijek, postupak recenzije, lektura/korektura, procijenjeno vrijeme između dijelova uredničkog procesa, protokoli recenzijskog postupka te kriteriji odabira i objavljivanja.
- **Upute za recenzente.** Recenzenti imaju jasne upute i smjernice (obraci za recenziranje, opcije slobodnog teksta i popisi za provjeru) o ciljevima i opsegu časopisa te onome što se od njih očekuje u procesu recenziranja.

Urednička kvaliteta - preporuke

- **Objavljivanje datuma.** Časopisi imaju redoviti raspored objavljivanja, bilo sveščić po sveščić ili putem kontinuiranog objavljivanja (u interesu OS). Za svaki članak vidljiv je datum predaje, prihvaćanja i objave.
- **Priručnik stila.** Časopisi primjenjuju priručnik stila koji uključuje odgovarajuću upotrebu simbola, mjernih jedinica, nomenklature, statistike, standarda i sličnih stavki, specificirajući usvojeni stil citiranja (podržavaju Zotero i drugi alati za upravljanje referencama/citatima).
- **Prikladan raspored.** Časopisi imaju homogen izgled.
- **Lektorski ispravci.** Primjena standardnih postupaka uređivanja i lekture u svim časopisima.
- **Jezici podnošenja.** Časopisi jasno navode na svojim web stranicama jezike na kojima se mogu predati rukopisi.

Znanstvena čestitost

	n	%
Yes	417	63.3
No	181	27.5
Don't know	61	9.3

N = 659 of 685; single answer question; source: DIAMAS survey - Q33 (all).

Table 29 Specific policy on research integrity/publication ethics.

- Uključuje elemente transparentnih praksi korištenih u točnom, poštenom i profesionalnom provođenju istraživanja, dok se objavljivanjem u otvorenom pristupu komuniciraju svi rezultati istraživanja:
 - izvještavanje o odgovarajućim istraživačkim metodama,
 - prikupljanje podataka,
 - upravljanje podacima,
 - autorstvo i suradništvo,
 - omogućavanje ponovljivosti/reproducibilnosti,
 - odgovarajući etički, pravni i profesionalni standardi,
 - pravednost, raznolikost, uključenost, pripadnost,
 - pridržavanje najboljih istraživačkih i izdavačkih praksi, propisa i smjernica.
- Ispitali smo postojanje/odsustvo politika o znanstvenoj čestitosti ili etici objavljivanja.

Znanstvena čestitost

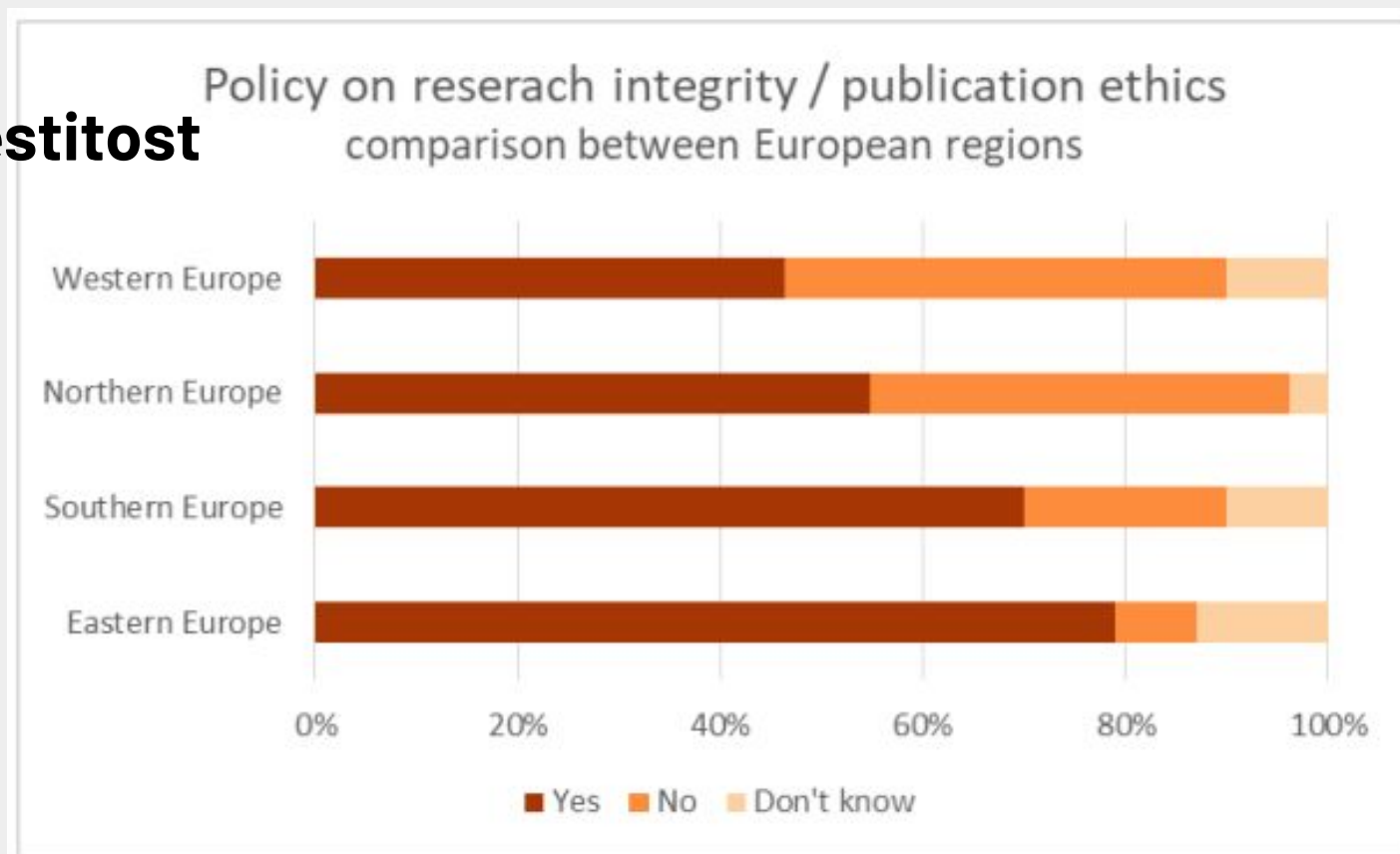

Figure 59 Adoption of research integrity and/or publication ethics policies in European regions.
N=659 of 685, single answer question; source: DIAMAS survey - Q33 (all), Q2.

Znanstvena čestitost – preporuke

- **Smjernice za autorstvo i/ili suradništvo**, poštujući norme relevantnih disciplina. Doprinosi za zasluženno autorstvo **ne uključuju samo pisanje** već i aktivnosti vezane uz konceptualizaciju i provedbu istraživanja, prikupljanje i proizvodnju istraživačkih podataka/materijala, analizu i interpretaciju. IP podržava dobru komunikaciju između svih strana uključenih u istraživanja i izvještavanje kako bi se spriječili ili riješili mogući sporovi i manipulacija autorstvom. Doprinos svakog istraživača/suradnika treba objaviti u članku u časopisu.
- **Etika istraživanja i objavljivanja**. Časopisi se pridržavaju međunarodnih standarda i etičkih kodeksa ili imaju vlastiti javno dostupan etički kodeks.
- **Sukob interesa**. Časopisi imaju dosljedne procedure koje zahtijevaju od autora, urednika i recenzenata objavu općenitih i financijskih sukoba interesa ili nepostojanje istih (izjava o sukobu interesa).

- **List all Contributions** – All contributions should be listed, whether from those listed as authors or individuals named in acknowledgements;
- **Multiple Roles Possible** – Individual contributors can be assigned multiple roles, and a given role can be assigned to multiple contributors;
- **Degree of Contribution Optional** – Where multiple individuals serve in the same role, the degree of contribution can optionally be specified as 'lead', 'equal', or 'supporting';
- **Shared Responsibility** – Corresponding authors should assume responsibility for role assignment, and all contributors should be given the opportunity to review and confirm assigned roles;
- **Make CRediT Machine Readable** – CRediT tagged contributions should be coded in JATS xml v1.2

Znanstvena čestitost - preporuke

- **Politika (izbjegavanja) nedoličnog ponašanja.** Časopisi imaju politiku o tome kako se rukuje plagijatima, fabriciranjem (izmišljeni podaci), falsificiranjem (manipuliranje materijalima, opremom, podacima, slikama ili procesima), pritužbama, žalbama/navodima o nedoličnom ponašanju u istraživanju i izvještavanju te ispravcima objavljenih radova (*correction*), osporenim radovima (*retraction*) i povučenim rukopisima (*withdrawal*).
- **Smjernice za umjetnu inteligenciju.** IP ima smjernice o generativnim AI alatima, poštujući promjene istraživačkog procesa u tehnološki poboljšanom okruženju, te informira i educira istraživače/autore, recenzente i urednike o odgovornom korištenju generativnih AI alata.

<https://zenodo.org/communities/diamasproject?q=&l=list&p=1&s=20&sort=newest>

D2.1 IPSP Scoping Report [10.5281/zenodo.7890567](https://zenodo.org/record/7890567)

Definiranje nekih koncepata i precizne zemljopisne definicije

DIAMAS Survey Questionnaire and Glossary [10.5281/zenodo.10207447](https://zenodo.org/record/10207447)

Engleska verzija upitnika i prateći rječnik

D2.3 Final IPSP landscape Report: Institutional Publishing in the ERA: Results from the DIAMAS survey

[10.5281/zenodo.10022183](https://zenodo.org/record/10022183)

Cjeloviti izvještaj na 237 stranica, uključujući izvještaje po zemljama

Institutional publishing in the ERA: Full country reports [10.5281/zenodo.10026206](https://zenodo.org/record/10026206)

Dodatak prethodnom, duže verzije izvještaja za određene zemlje

The European landscape of institutional publishing - A synopsis of results from the DIAMAS survey

[10.5281/zenodo.10551709](https://zenodo.org/record/10551709)

Kratka verzija cjelovitog izvještaja

Institutional publishing in the ERA: Complete country reports [10.5281/zenodo.10473494](https://zenodo.org/record/10473494)

Dodatak sinopsisu - dulji i kraći izvještaji po zemljama

DIAMAS survey on Institutional Publishing - aggregated data [10.5281/zenodo.10590502](https://zenodo.org/record/10590502)

Prikupljeni podaci na razini koja dopušta dijeljenje.

Pitanja?

jadranka.stojanovski@irb.hr

